

CHETI CHA KUHITIMU ELIMU YA SEKONDARI KENYA
(THE KENYA CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION)
MOMALICHE

JINA:.....USAJILI.....MKONDO.....

TAREHE.....

SAHIHI.....

102/3 - **KISWAHILI** - **Karatasi ya 3**
Muda: Saa 2^{1/2}

MIZANI YA FASIHI KIDATO CHA NNE 2020
SHULE ZA UPILI ZA MOMALICHE
DISEMBA 2020
FASIHI

MAAGIZO

- (a) Andika jina lako na nambari ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
 - (b) Tia sahihi kisha uandike tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
 - (c) Jibu maswali **manne** pekee.
 - (d) Swali la kwanza ni la **lazima**.
 - (e) Maswali hayo mengine matatu yachaguliwe kutoka sehemu nne zilizobaki.
 - (f) Usijibu maswali mawili kutoka sehemu moja.
 - (g) Majibu yote lazima yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili.
 - (h) Majibu yote sharti yaandikwe kwenye nafasi ulizoachiwa katika kijitabu hiki cha maswali.
 - (i) Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote tano za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.
-

Kwa Matumizi ya Mtahini Pekee

Swali	Upeo	Alama
1.	20	
	20	
	20	
	20	

Lazima

SEHEMU A: HADITHI FUPI

A. Chokocho na D. Kayanda: Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine

1. “Alipokuwa kiguu na njia akimwinda kama kunguru mwerevu, moyoni mwake alidhani anafuata nyuki apate kula asali.”
 - a. Weka dondoo katika muktadha wake. (alama 4)
 - b. Tambua mbinu ya lugha iliyotumika katika dondoo hili. (alama 2)
 - c. Eleza sifa za anayerejelewa kama kunguru mwerevu. (alama 6)
 - d. Changanua mtindo katika kifungu kifuatacho. (alama 8)

Anamwona baba akilini akifoka kama hayawani aliyejeruhiwa. Hayawani ambaye anaweza kumrarua mtu na kumla mzimamzima. Familia yao si ya watu mbumbumbu. Dada zake Samueli walipasi mihani huo huo wa kidato cha nne pasi hatihati kwenye shule hiyo ya Busukalala miaka michache iliyopita. Yule mkubwa, Bilha ni mwanafunzi wa mwaka wa tatu katika Chuo Kikuu cha Kenyatta naye Mwajuma anasomea ualimu katika Chuo cha Ualimu cha Eregi. Kwa hivyo, shule si sababu wala udhuru. Ingawa baba yao anayaonea fahari mafanikio ya binti zake, aliwaona wanawake tu. Fahari yake ya dhati imo katika kumwona mwanawe wa kiume akifua dafu. Baba alisadiki kwamba pindi walw mabinti wakishaolewa, hana satua tena juu yao na amatumizi yao ya fedha zao. Samueli ndilo tegemeo, nguzo hasa. Alijuzu kuwa tegemeo na nguzo ya familia yake. Yaani akiwa mtoto wa pekee wa kiume alitegemewa kuwategemeza na kuwahami wazee wake na kulidumisha jina la ukoo wa babake... Ilmuradi mawazo yanamwadhibu sasa. Lo! Iweje yeye mwanamume kushindwa na dada zake, wanawake..!

SEHEMU B: TAMTHILIA

P. Kea: Kigogo

Jibu swali la 2 au la 3

2. “La, koma! La, koma! Siwezi mimi, siwezi mimi. Sitaki kuwa gurudumu la akiba... hujayaacha hayo?”
 - a. Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
 - b. Fafanua umuhimu nne wa msemewa. (alama 4)
 - c. Bainisha mbinu za kimtindo kwenye dondoo hili. (alama 4)
 - d. Wanasagamoyo walifanya nini kujikomboa kutokana na uongozi dhalimu wa Majoka? (alama 8)
3. “Tuacheni kufumbatia maji kama jiwe. Sagamoyo inahitaji mabadiliko, damu nyepesi ili kuufungua ukurasa mpya.”
 - a. Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
 - b. Tambua sifa **sita** za msemaji wa dondoo hili. (alama 6)
 - c. Kwa hoja **kumi**, thibitisha kuwa Sagamoyo inahitaji kubadilika. (alama 10)

SEHEMU C: RIWAYA

A. Matei: Chozi la Heri

Jibu swali la 4 au la 5

4. “Hili ni pigo la tatu kutoka kwa walimwengu. Tofauti ni kwamba hili linauma na kudhalilisha zaidi kwani...”
- a. Weka dondoo kwenye muktadha wake. (alama 4)
 - b. Eleza sifa **tano** za mrejelewa kwenye riwaya hii. (alama 5)
 - c. Ni maudhui gani yanayojitokeza kwenye dondoo hili. (alama 1)
 - d. Fafanua pigo lililowapata wahusika wengine **kumi** wenye jinsia sawa na msemaji. (alama 10)
5. Hakuna msiba usiokuwa na mwingine. Kwa hoja **ishirini** thibitisha ukweli wa methali hii kwa kurejelea riwaya ya Chozi la Heri. (alama 20)

SEHEMU D: USHAIRI

Jibu swali la 6 au 7

6.

Mfumo wa kibepari, mkwasi atononoke
Naye aliye mkata, ufukara atuame
Nao hao mabwanyenye, walopoka watwonjeshe
Utagawiwa mwairo!

Wizi eti wa kalamu, waziwazi serikali
Wizara kila idara, si huduma zinauma
Raslimali za umma, wachache wazifaidi
Utapewa madhila!

Lengo lao kutuzuga, akili kutuzuzua
Kila kona tuwafate, makombo kututupia
Keki nzima tulooka, makapi tu ndiyo yetu?
Kila chako kitaporwa!

Tunotaka ni ajira, kwao waliohitimu
Iwafae iwakimu, si mtu kusujudia
Siasa za peremende, zajenga umaskini
Tumebaki fakiri!

- a) Lipe shairi hili kichwa mwafaka. (alama 2)
- b) Taja mambo ambayo nafsi neni analalamikia. (alama 4)
- c) Tambua bahari **nne** za shairi hili. (alama 4)
- d) Tambua arudhi zilizotumika kwenye shairi hili. (alama 4)
- e) Andika ubeti wa kwanza kwa lugha nathari. (alama 4)
- f) Tambua mbinu **mbili** za kintindo kwenye shairi hili. (alama 2)

7. Soma shairi hili kisha uyajibu maswali yafuatayo:

Ni sumu, sumu hatari

Unahatarisha watoto

Kwa ndoto zako leweshi

Za kupanda ngazi

Ndoto motomoto ambazo

Zimejenga ukuta

Baina ya watoto

Na maneno laini

Ya ulimi wa wazazi

Ni sumu, sumu hasiri

Unahasiri watoto

Kwa pupa yako hangaishi

Ya kuwa tajiri mtajika

Pupa pumbazi ambayo

Imezaa jangwa bahili

Badala ya chemichemi

Ya mazungumzo na maadili

Baina ya watoto na mzazi

Ni sumu, sumu legezi

Unalegeza watoto

Kwa mazoea yako tenganishi

Ya daima kunywa ‘moja baridi’

Mazoea mabaya ambayo yanafunga katika klabu

Hadi saa nane usiku

Huku yakijenga kutofahamiana

Baina ya watoto na mzazi

Ni sumu, sumu jeuri

Unajeruhi watoto kwa pesa,

Kwa mapenzi yako hatari

Ya kuwaliwaza watoto kwa pesa

Zinawafikisha kwenye sigara na ulevi

Na kisha kwenye madawa ya giza baridi

Barabara inayofikisha kwenye giza baridi la kaburi la asubuhi

MASWALI :

- a. Andika mifano **miwili** ya mistari mishata katika shairi hili. (alama 2)
- b. Fafanua maudhui yanayojitokeza katika shairi hili. (alama 4)
- c. Fafanua umuhimu wa urudiaji katika shairi hili. (alama 4)
- d. Bainisha nafsi neni na nafsi nenewa katika shairi hili. (alama 2)
- e. Yanayozungumziwa yanajenga ukuta kwa njia gani. (alama 4)
- f. Andika ubeti wa tatu katika lugha nathari. (alama 4)

SEHEMU E: FASIHI SIMULIZI

8. Tambua vipera vifuatavyo: (alama 3)
 - i. Wewe ni mweusi sana hadi ukibeba mtoto, analala akidhani ni usiku.
 - ii. “Kwa nini mnabaguana? Mimi sikuwafundisha kubaguana...”
 - iii. ...hadi leo jamii hiyo inasadiki kuwa Luanda Magere alikuwa jagina wa kuenziwa.
- a) Tegua vitendawili vifuatavyo: (alama 5)
 - i. Popoo mbili zavuka mto.
 - ii. Pango lenye mawe meupe na mkeka mwekundu.
 - iii. Naingia ndani ya nyama natoka bila kushiba.
 - iv. Amenifukuza kote kwa blanketi lake jeusi.
 - v. Aliwa yuala, ala aliwa
- b) Eleza umuhimu wa nyimbo katika utambaji wa ngano. (alama 6)
- c) Ukusanyaji data katika fasihi simulizi huwa na changamoto zipi? (alama 6)